

Josep Camprubí i Plans, la dinàmica d'un home

Llorenç Ferrer, Gonçal Mazcuñán, Josep Oliveras i Rosa Serra

La sèrie d'articles de "La dinàmica d'un poble" del Regió 7 no es publicarà més. La recent desaparició de Josep Camprubí i Plans ha mogut la redacció de DOVELLA a retre-li un petit, però sentit, homenatge. Com a publicació inclinada cap als temes d'història, hem demanat a persones properes a ell, aquelles que d'una manera o altra havien col·laborat en la seva obra al llarg dels anys de recerca i de divulgació, que ens fessin una breu semblança personal de la figura de Josep Camprubí. Aquests escrits en són el resultat.

Tòmbola per a la reconstrucció de l'església del Carme, any 1961.

Semblança de Josep Camprubí

No sé quan vaig conèixer a en Josep Camprubí i Plans. Ni sé tampoc si tot va començar quan el 1980 va publicar un llibre sobre les fires de Manresa de les que ell n'era a més organitzador. El cert és, que des d'aquells anys poc més o menys la figura d'en Josep Camprubí va anar creixent paulatinament dins del món de la història econòmica i ho féu d'una manera ben peculiar i poc habitual: la del compromís amb un món que s'anava desfent com un terròs de sucre.

Tòmbola per a la reconstrucció de l'església del Carme, any 1954. Barreja dels primers premis, amb el notari Furió.

Parlant en la inauguració del Grup d'Habitatges núm. 1 de la Cooperativa de Nostra Senyora de Lurdes, al carrer Arquitecte Gaudí, any 1962.

Ell es deia Plans i, per part de mare, venia del mas de Sant Esteve de Talamanca i el seu pare —l'Esteve Camprubí i Mercader— fou mestre a Navarces i impulsor de la revista *Sol Ixent* a començament de segle. Les còpies completes que guardo a casa i a la Biblioteca de Navarces van venir de la seva generositat i des d'aleshores vàrem tenir una relació més intensa.

El seu era un compromís amb tota la gent modesta i senzilla que des de l'esforç —així ho creia i ho ressaltava— havia construït la Catalunya central. I va anar perseguint un a un a comerciants, industrials i en va recollir fotografies, marques de fàbrica, documents que després feia servir per al seu article setmanal que no fallava mai a *Regió 7* i que va titular "La dinàmica d'un poble", continuïtat d'un llibre del mateix nom i aplegats després en diversos volums.

No era un historiador, però era el que més en sabia d'empreses, comerços i persones protagonistes de l'empenta industrial d'aquestes comarques en els segles XIX i XX, fins a tal punt que ningú més que ell podia escriure els capítols d'activitat econòmica en el segle XX i que va publicar la Caixa de Manresa. No era divulgador, però fou el que més

bé va explicar a tots els públics el que havia passat a casa nostra les darreres dècades. I encara no acabava una recerca i ja en començava una altra, amb un estil propi i peculiar. I a més, es preocupava del patrimoni industrial que es podia fer malbé i gràcies a ell vàrem poder conèixer i recuperar molts retalls de la nostra història econòmica recent.

En el fons era d'aquells homes entregats a la vida col·lectiva, convençuts que amb l'esforç individual i col·lectiu es fan moure i es tiren endavant les coses que hom creu sovint, en el món d'avui, que estan en vies de desaparició però que ens fan falta com el pa que mengem per anar construint un futur arrapat al territori on vivim.

Jo faré servir els teus treballs per documentar recerques d'història econòmica com he vingut fent fins ara, però tant de bo molts d'altres els facin servir per trobar el neguit necessari per tirar endavant aquestes comarques. Els teus treballs estan plens d'aquest neguit pel progrés.

Llorenç Ferrer i Alòs

Professor del Departament d'Història Contemporània de la Universitat de Barcelona.

Fira de mostres de 1969, visita de les autoritats al pavelló comarcal.

Memòria històrica

El temps ens el farà trobar a faltar. Contràriament al que diu la dita, el pas del temps no ajudarà a posar les coses al seu lloc, sinó que accentuarà el sentiment de buit, de manca que ha quedat al descobert des del dia que ens va deixar, per sempre, el senyor Camprubí.

Ja vaig escriure al seu dia que em compto entre el grup d'afortunats que vam gaudir de la confiança i els coneixements del senyor Josep, i avui tinc oportunitat de refermar el reconeixement i l'admiració per la tasca que va fer en la reconstrucció dels senyals d'identitat del patrimoni industrial de la Catalunya central, avui orfe del seu gran defensor. El seu silenci definitiu s'ha fos amb el que anys enrera s'enregistrava a tantes naus industrials abandonades, enyorades de temps passats molt millors.

A tall d'exemple d'aquest silenci imaginem-nos per un moment la crònica no relatada del recent enderroc dels edificis que configuraven l'illa de cases on hi havia l'antiga residència sacerdotal, a la carretera de Vic de Manresa. Delim-nos de la quantitat de dades, documents recuperats, factures antigues, anagrames i marques identitàries de les societats que hi havia hagut allí dins (ferreteria, mobles, ...), els noms de les famílies que van aixecar aquells negocis, els moments d'espendor i de decadència que van viure... que difícilment podrem saber mai, perquè difícilment hi haurà algú, com el senyor Camprubí, que ho recuperi i ens ho expliqui. I ara imaginem-nos quantes cròniques apassionades més no hauria fet el nostre personatge sobre les ferreteries que hi havia hagut a Manresa (aquest tema ja l'havia tocat però segur que hi podia tornar amb novetats) o les

"prestigioses cases de mobles", que hauria dit ell, que han fet història en comerç manresà. Ah! i encara hi hauria afegit dades inèdites i anècdotes que només ell sabia explicar sobre aquella part enderrocada on fins fa poc s'hi venien pneumàtics i en d'altres temps s'hi havien ferrat cavalls: *"aquells nobles animals —hauria pogut escriure ell— que tibaven magnífics carruatges portadors de les més inversemblants mercaderies que traginaven amunt i avall dels camins de les contrades de la Catalunya central els emprenedors comercials d'aleshores, precursors de la perenne vitalitat comercial de la capital del Bages"*, etc. Això, i tantíssim més ens ha deixat d'explicar el senyor Camprubí...

Val a dir que si és prou interessant i allisonador poder llegir el que ens ha llegat a nosaltres i a les generacions futures sobre el passat industrial del nostre territori i la seva gent, també ho és constatar el sentiment de ràbia que provoca saber que no va tenir temps per deixar recollides i explicades tantes coses com havia investigat. Qui tindrà cura que no es perdi la memòria històrica que ell tan bé reconstruïa? Qui el rellevarà en la seva tasca de recerca i ordenació encuriosida, planera, del passat i el present industrial de casa nostra?

Els mitjans de comunicació novells —*Regió 7* ho és— bastits amb gent jove acabada d'incorporar al món laboral de la comunicació, tenim una greu mancança en el terreny aquest que definim com el de la memòria històrica, entre molts d'altres. En el nostre cas, havent gaudit de l'aportació del senyor Camprubí durant molts anys, ara n'estem ben orfes. El trobem i el trobarem molt a faltar.

Gonçal Mazcuñán i Boix

Director general del grup Regió7

El meu senyor Camprubí

Coneixia al senyor Camprubí de molts anys abans de què ell s'interessés per les empreses i els empresaris bagencs i de què ell em conegués a mi. Quan era nano em feia els pantalons —els curts i els primers de llarg— una pantalonera (quin ofici més estrany per avui dia) que vivia al pis de dalt de tot de la casa on hi ha el forn de pa de cal Malet a la plaça dels Infants. Anar a emprovar pantalons en sortir del col·legi dels “hermanos” als “esquilets” em suposava olorar el flaïre de la llenya i el pa cuit de cal Malet i començar a pujar escales fins que arribava al pis, que era el penúltim, i que podia percebre fàcilment perquè gairebé sempre se sentia a plorar algún nadó. Per la mare o per la mateixa pantalonera vaig saber que allà era a cal senyor Camprubí, un senyor i senyora que tenien “molts fills i filles”. Després vaig conèixer aquell senyor com un dels puntals d'aquella parròquia del Carme, conciliar abans del concili, que regentava l'espavilat i intel·ligent Dr. Andreu. El senyor Camprubí era l'organitzador i el locutor d'aquella tómbola del Carme que per la Festa Major es situava al costat del cinema Catalunya i sortejava com a premi extra una “vespa” per a poder finançar les obres de reconstrucció de l'església del Carme. Ell, juntament amb l'Ignasi Suñé, era cada diumenge al nou temple per assistir als sacerdots en els actes litúrgics i ajudar a organitzar un munt de coses juntament amb aquell rector i aquells eixerits vicaris que per aquell casal passaven. Quedava clar que era el que aleshores en deien un laic “engagé” o compromès amb la seva comunitat.

Anys després el vaig trobar de secretari del Col·legi d'Agents Comercials, quan el seu president era el gestor i també agent Agustí Garriga. També era al capdavant de la cooperativa d'habitatges de “Nostra Sra. de Lourdes”, una cooperativa que va complir una interessant funció social en uns moments en què l'accés a un habitatge nou i de propietat no era gens fàcil per a les capes treballadores, encara que els clients de la cooperativa fossin treballadors de “coll blanc” o persones amb responsabilitats dins la seva empresa.

En una altra etapa i com a representant dels agents comercials vaig trobar al senyor Camprubí a la Cambra de Comerç i Indústria de Manresa, en els anys de les presidències de Valentí Roqueta i Ramon Sanllehi i en l'organització d'aquell immens “tinglado” que van ser tots els primers anys de la Fira de Manresa i el seu “palau firal”. Va ser en aquesta etapa, a mitjans dels anys 80, quan la Caixa de Manresa va publicar bona part de la meua tesi doctoral, i quan en Josep Camprubí s'interessà per començar a publicar articles a *Regió 7* sobre els industrials i empresaris de Manresa i comarca, al mateix temps que redactava una breu història de les fires de Manresa. Aleshores el vaig tractar més de prop perquè em comentava coses o em demanava determinada informació i assistia també a algunes de les sessions del Centre d'Estudis del Bages.

El que va començar sent una afició es va convertir en

Acte d'entrega del guardó “Personatge de l'any” dins dels premis Bagencs 1994.

una passió, els articles continuaven i els llibres recopilatoris també. El senyor Camprubí continuava sent un home compromès amb la comunitat, un home de tremp que malgrat les tempestes i sotragades que havien afectat la seva vida, continuava esmerçant temps en fer coses que ell creia útils i necessàries per als demés. Sense saber-ne la teoria s'endinsà cap el terreny de la història oral, recollint dades i anècdotes que li subministraven comerciants i industrials, enaltint la classe empresarial, reforçant les seves virtuts i callant els vicis que ell coneixia i dels quals alguna vegada, amb molta discreció i moderació, feia referència en alguna conversa privada i sobre alguna empresa en particular.

El mestre de la colònia Vidal que era el seu pare va fer d'ell un bon majordom fora de la fàbrica, un home recte, molt treballador, assenyat i allunyat de qualsevol extrem, un home de fe en Déu però també en els homes, un home que sense proposar-s'ho inicialment ha contribuït a renovar els coneixements sobre les empreses de la comarca. És clar que en molts casos aquests coneixements no són prou aprofundits, que són una pinzellada, que són de divulgació,... Ben cert, però si no hi haguessin aquestes primeres pinzellades potser mai tindríem el quadre acabat, no sabríem moltes coses de les que sabem, no tindríem indicis d'on venien i què feien aquells emprenedors locals. I, en aquest sentit, la seva tasca ha estat meritòria i mereix el nostre reconeixement. Desitjava que Manresa tornés a ser una ciutat viva i plena d'iniciatives com ho havia estat en plena etapa de la industrialització moderna i per això sentia la necessitat de divulgar aquell passat per ajudar a prendre iniciatives pel present. El seu treball no ha estat inútil.

Josep Oliveras i Samitier

Vicerector d'Ordenació Acadèmica i de Qualitat Universitària
a la Universitat Rovira i Virgili

Visita dels agents comercials al president de la Generalitat, any 1986.

Al senyor Camprubí

Vaig conèixer Josep Camprubí i Plans –per a mi serà sempre el senyor Camprubí– l’any 1981, tot lleguint els seus reportatges sobre fàbriques i empreses que d’una manera periòdica anava publicant a les pàgines de *Regió 7*. Com tantes altres persones els anava guardant i des del primer moment van ser per a mi una font de consulta indispensable.

Vaig tenir la sort de conèixer-lo personalment el 1991. A partir d’aleshores vaig poder gaudir de la seva amistat, que he valorat sempre tant com el seu mestratge. Sempre em sorprenia amb nous projectes, amb el seu constant entusiasme per la recerca i amb la seva extraordinària discreció. Cada cop que conversàvem jo tenia l’oportunitat d’aprendre i gaudir del què és, per a una persona del meu món de “historiadors”, la descoberta.

Jo ho vivia com un petit gran ritual: després d’un preludi de correctíssima i delicada salutació, la conversa s’iniciava amb l’obertura de la carpeta, que sempre l’acompanyava. Mai va deixar de sorprendre’m amb els seus tresors històrics: fotografies, marques de fàbrica, documents de tot tipus i textos que sempre havia de “polir” una mica més. I, el que és més important, després de cada conversa, jo sempre aprenia.

Per aquesta raó quan l’any 1995 em va demanar que fes el pròleg del seu llibre *La Clau de girar la fàbrica* vaig escriure el que també vaig gosar repetir l’any 1998 quan de nou em va demanar que prologués, juntament amb Llorenç Ferrer i Alòs, el llibre *Fàbriques i Empreses II*: “*Des que l’any 1981 el senyor Josep Camprubí va començar a escriure, qualsevol que vulgui conèixer l’activitat econòmica dels últims cent anys de Manresa i del Bages i, en menor grau la del Berguedà, ha de consultar la seva cada cop més extensa bibliografia*”.

El senyor Camprubí em repetia sovint que ell no era historiador i que enyorava tot el que hauria après a les aules universitàries. Aquells que tenim el títol universitari li reconeixem, i li envegem, el mèrit de saber reconstruir i divulgar la història, li agraïm la seva tasca en el camp de la recerca documental i gràfica, el pacient treball en el camp de la història oral i la seva lluita per donar a conèixer els valors de l’arqueologia i de l’arquitectura industrial de les nostres comarques, en el camp de la qual en fou un dels pioners. Se’m fa difícil escriure quelcom de nou sobre el senyor Camprubí, sobretot quan he perdut un mestre i un amic.

Rosa Serra Rotés

Historiadora i directora del Museu de les Mines de Cercs